

Егор Богач, Иван Григорюк

**"ГЛУХОВСКИЙ ПЕРИОД" ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФЕССОРА,
АКАДЕМИКА УАСХН С. ЛЕБЕДЕВА**

Освещено научно-педагогическую и организационную деятельность С. Лебедева в контексте зарождения и развития коноплеводства в Украине, а также его роль в создании Всесоюзного научно-исследовательского института конопли

Ключевые слова: С. Лебедев, отрасль коноплеводства, Всесоюзный научно-исследовательский институт конопли, Глуховский сельскохозяйственный институт, фундаментальные исследования в коноплеводстве.

Egor Bogach, Ivan Grigoryuk

GLUHOV PERIOD OF PROFESSOR S. LEBEDEV

S. Lebedev's scientific-pedagogical and organizational activity in the context of the hempology rising in Ukraine is lighted out. Also his role in foundation of Union Research Institute of hemp is considered.

Key words: S. Lebedev, branch of hempology, Union Research Institute of hemp, Gluhiv Agricultural Institute, basic research in hempology.

УДК 378.663(477-25):636.084(091)

Марія Поливач

ГРОМАДСЬКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАВЛА ПШЕНИЧНОГО

У статті показано процес становлення Павла Дмитровича, як науковця, громадського діяча та педагога. Відмічено вплив П. Пшеничного на розвиток зоотехнічної школи та показано його наукові здобутки під час керівництва різними учбовими закладами СРСР, зокрема кафедрою годівлі сільськогосподарських тварин у складі в Української сільськогосподарської академії (сучасний НУБіП України); ставлення до виховання підростаючого наукового покоління; загальні наукові здобутки академіка.

Ключові слова: П. Д. Пшеничний, НУБіП України, годівля, зоотехнія, кафедра годівлі тварин та технології кормів.

Освіта та професійна підготовка є фундаментом людського розвитку та прогресу суспільства. Вони також виступають гарантом індивідуального розвитку, плекають інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. Надважливе значення освіти та професійної підготовки у розвитку людських ресурсів, визнання їх високими цінностями людини та суспільства обумовило прийняття Міжнародною організацією праці у 1975 р. "Конвенції про розвиток людських ресурсів".

Вища освіта в Україні має довгу і багату історію. Українських випускників та учених вже давно знають і цінують по всьому світу. Сьогодні основною метою освіти, відповідно до Закону України "Про освіту" – є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими працівниками [1, с. 58]. Саме ці людські цінності намагався прищепити своїм студентам Пшеничний Павло Дмитрович більше ніж півстоліття тому.

У радянський час активно друкувалися статті, збірники та наукові праці П. Пшеничного, він був редактором багатьох сільськогосподарських журналів (наприклад, "Корма и кормление сельскохозяйственных животных"), але праць, що розкривають багатогранну особистість Павла Дмитровича не має. Написано лиш декілька статей, приурочених до ювілеїв ученого.

За роки незалежної України професору П. Пшеничному присвячено лише дві статті та збірник наукових праць, випущений у 2003 р. до 100-річчя від дня народження академіка. Основними дослідниками його життя та діяльності є І. Ібатуллін, В. Столюк, І. Березюк, Г. Танцуров, В. Кононенко, В. Отченашко, М. Сичов, Н. Слободянюк (більшість з них є учнями великого зоотехніка). Згаданими науковцями ця тема розкрита дотично і потребує подальшого поглибленого дослідження, адже П. Пшеничний, є одним з фундаторів української зоотехнії.

Метою статті є висвітлення громадської та педагогічної роботи одного з передових українських науковців у галузі зоотехнії в ХХ ст. – Павла Дмитровича Пшеничного. Також ознайомити з життєвим шляхом та науковою роботою академіка.

Народився Павло Дмитрович 12 листопада 1903 р. в слободі Савиці Ізюмського повіту Харківської губернії в сім'ї робітників. Його батько працював ковалем, слюсарем, арматурщиком на різних заводах Донбасу, Катеринослава (Дніпропетровська) і привчав сина з дитинства до складного слюсарського ремесла. Батько мріяв, щоб син став висококваліфікованим слюсарем і продовжував його робочі традиції. Після завершення в 1914 р. Савинської земської початкової школи, Павло Дмитрович у 1915–1918 рр. працює учнем і підручним слюсаря в Ізюмських головних майстернях Південно-Донецької залізниці. Однак потяг до знань не залишав юнака і він у 1920 р. закінчує Савинське вище початкове училище [2, с. 158]. Будучи випускником училища в 17 років стає комсомольцем [3, арк. 90].

Після закінчення в 1923 р. Харківської зоотехнічної профшколи, він у цьому ж році вступає до Харківського молочно-зоотехнічного інституту на зоотехнічний факультет. Цього ж року він стає членом профспілки.

Починаючи з 1926 р. і – до виходу на пенсію – 1978 р. Павло Дмитрович пов'язував своє життя з науковим пошуком і розробкою основних проблем тваринництва. Він був активним громадським діячем, організатором і керівником багатьох з'їздів і конференцій з тваринництва. Приділяючи значну увагу поширенню знань із тваринництва, він часто виступав з доповідями і лекціями на всесоюзних, республіканських, обласних і районних нарадах, семінарах та конференціях [2, с. 160].

П. Пшеничний мав завжди активну громадську позицію і часто керувався не вимогами існуючої ідеології, а інтересами науки. Так, працюючи науковим секретарем у Наркомземі, ним та керівником методичної групи НКВС підписано важливий документ "Про заборону нищити агрономічну літературу дореволюційних видань", надрукований у сільськогосподарському бюлетені Наркомзему, Укрколгоспцентру та Укрфілії "Трактороцентру" № 19–20 від 20 квітня 1931 р. [4, арк. 2]. Це свідчить про те, що Павло Дмитрович ще на початку своєї наукової діяльності був ревним сподвижником своєї справи, поціновувачем та збирачем якісної наукової літератури.

Постійна повсякденна праця Павла Дмитровича та прагнення досягнути нових вершин у науці принесли свої плоди. "Одні вчені мають хист узагальнювати й синтезувати все зроблене до них. Такі майже не помиляються, але рідко створюють нове, інші, вивчивши всі праці з проблеми, після глибокого всебічного обдумування ставлять експерименти. Павло Дмитрович Пшеничний поєднував у собі кращі якості обох типів учених" – такими здібностями володів П. Пшеничний за словами його учня О. Циганюка, кандидата сільськогосподарських наук, доцента кафедри птахівництва НАУ [5, с. 183].

Не забарилася й винагорода за плідну працю в царині зоотехнії. Вища атестаційна комісія та Всесоюзний комітет у справах вищої школи при РНК СРСР затвердили надати П. Пшеничному: а) у 1938 р. науковий ступінь кандидата с.-г. наук, без захисту дисертації; б) у 1939 р. науковий ступінь доцента по кафедрі "Годівлі с.-г. тварин" [3, арк. 90].

Обраний за конкурсом, Павло Дмитрович з 13 вересня 1938 р. – по 7 листопада 1943 р., працював завідувачем кафедри годівлі сільськогосподарських тварин, деканом зоотехнічного факультету, заступником директора з навчальної і наукової роботи, згодом – ректором Башкирського сільськогосподарського інституту (м. Уфа), де ним проведено капітальні дослідження за які у 1940 р. нагороджено почесною грамотою Президії Верховної Ради Башкирської АРСР [2, с. 159]. У травні 1940 р. П. Пшеничний став кандидатом у члени КПРС, а в липні 1941 р. Ждановським райкомом партії м. Уфа, прийнятий у члени КПРС (партбілет № 11132765).

Після звільнення від німецької окупації м. Харкова, П. Пшеничний повертається туди і упродовж 7 листопада 1943 р. – до 23 жовтня 1953 р. працює на кафедрі годівлі сільськогосподарських тварин Харківського зоотехнічного інституту, послідовно: доцентом кафедри – до 17 червня 1949 р., професором кафедри – до 26 січня 1950 р. та завідувачем кафедрою – до 23 жовтня 1953 р. За самовіддану роботу в роки війни у 1944 р. Павло Дмитрович нагороджений Наркомрадгоспрмом СРСР значком "Відмінник соціалістичного змагання", а у 1946 р. – Президія Верховної Ради СРСР вручила науковцю медаль "За доблесну працю в Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.". У квітні 1948 р. на науковій раді Всесоюзного інституту тваринництва Павло Дмитрович публічно захистив докторську дисертацію на тему: "Матеріали до вивчення про виховання молодняка с.-г. тварин". У червні 1949 р. Вища атестаційна комісія при Міністерстві вищої освіти СРСР затвердила П. Пшеничного у науковому ступені доктора с.-г. наук і професора на кафедрі годівлі с.-г. тварин [3, арк. 90].

Починаючи із 1939 р., науковець був учасником всесоюзних сільськогосподарських виставок у Москві. Це була одна з найавторитетніших виставок союзу, яка діяла у Москві з 1939 р. Окрім 1939 р. науковець презентував свої здобутки і у наступних роках: 1940, 1941, 1954, 1956 рр. За вагомі досягнення у розробці наукових засад розвитку сільського господарства у 1940 р. Главвиконкомом СРСР нагородив його Малою срібною медаллю, а у лютому 1957 р. – Великою срібною медаллю [3, арк. 91].

Праця над актуальними проблемами годівлі та розведення сільськогосподарської худоби, проведення дослідів, розробка нових методик і впровадження їх у життя принесла Павлу Дмитровичу в грудні 1956 р. членство в Українській академії сільськогосподарських наук. Рада Міністрів УРСР затвердила П. Пшеничного дійсним її членом [3, арк. 90], де з грудня 1959 р. він працював віце-президентом, упродовж липня 1959 р. – травня 1962 р. займав посаду академіка-секретаря відділу тваринництва. Був звільнений з цієї посади "в зв'язку з постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 4 травня 1962 р. № 487 "Про ліквідацію Української Академії сільськогосподарських наук і утворення в складі Академії наук УРСР відділу сільськогосподарських наук", але залишений на посаді завідувача кафедри годівлі сільськогосподарських тварин Української ордена Трудового Червоно Прапора сільськогосподарської академії [3, арк. 60].

П. Пшеничний був членом правління науково-технічного товариства сільського та лісового господарства УРСР (1953–1960 рр.), крім того обирався депутатом Київської обласної ради депутатів трудящих п'ятого скликання (1955–1959 рр.) [3, арк. 87]), також був членом районного комітету Московського райкому партії України в м. Києві (1954–1957 рр.) [3, арк. 107], членом правління республіканського товариства "Знання", українського правління радянсько-чехословацької дружби, ради техніко-економічної експертизи Держплану і колегії Міністерства сільського господарства УРСР, членом правління Українського республіканського товариства із розповсюдження політичних і наукових знань, членом парткому Української сільськогосподарської академії [3, арк. 91], членом редколегії журналів "Вісник сільськогосподарської науки", "Тваринництво України" та "Української сільськогосподарської енциклопедії", входив до складу вчених рад низки інститутів. З 1964 р. – засновник і відповідальний редактор, а з 1968 р. – член редколегії збірника наукових праць "Корми і годівля сільськогосподарських тварин", здійснив 38 видань [2, с. 160].

За значні заслуги у підготовці висококваліфікованих фахівців сільськогосподарського виробництва та фахівців вищої кваліфікації, науково-виробничу діяльність, громадську роботу Павло Дмитрович нагороджений орденами Леніна і Знаком Пошани, а також багатьма грамотами, медалями, зокрема, 4 з яких – великі срібні медалі. У 1969 р. Президія Верховної Ради УРСР указом від 4 квітня № 240, присвоїла професорові Пшеничному Павлу Дмитровичу почесне звання Заслуженого діяча науки УРСР [3, арк. 133].

Його колеги та учні були в захопленні від організаційних здібностей науковця. За словами його учня І. Березюка: "Основними традиційними принципами Пшеничного Павла Дмитровича були: чесність, трудолюбство, обов'язковість. Збереження традицій – це не підтримка жару, а збереження Вогню!" [6]. Ось як описував громадську діяльність професора у своїх спогадах його учень, О. Циганюк: "Проникливий розум, залізна логіка допомагали йому знаходити слабкі місця в загальновизнаних теоріях великих наукових авторитетів і піддавати їх нещадній за принциповістю, яскравій і переконливій критиці. Рідкісний ерудит, з ясним поглядом і гострим розумом він не раз вносив світло в здавалося безнадійно проблеми. На цьому шляху Павло Дмитрович – сміливий і пристрасний полеміст – пережив чимало неприємностей. Він завжди ставив на перше місце моральний обов'язок людини. Враження від його виступів і самого вигляду завжди було величезним" [5, с. 184–185].

Характер у Павла Дмитровича був складний. "Прямолінійність, відсутність лоску й специфічний тембр голосу створювали уяву про деяку грубуватість. Насправді ж він був людиною доброзичливою, відвертою. До нього часто зверталися за порадою, сприянням, а інколи й допомогою. Часто його можна було бачити в оточенні співробітників, студентів і мешканців інститутського містечка. Будучи людиною працюютою, чесною й порядною, Павло Дмитрович вимагав того ж і від тих, з ким спілкувався по роботі та у громадській діяльності" [5, с. 148].

Іншою важливою сферою життя Павла Дмитровича була підготовка фахівців для сільського господарства. За 45 років педагогічної діяльності він підготував близько 5000 агрономів, учених-зоотехніків, ветеринарних лікарів. Професор П. Пшеничний приділяв значну увагу вихованню наукової зміни. За роки роботи у вузах і науково-дослідних установах він підготував 22 доктори та 138 кандидатів наук, з яких 19 – для зарубіжних країн [7, с. 286]. Помер П. Пшеничний після тривалої важкої хвороби на 82-му році життя 1 травня 1985 р. і похований у м. Києві.

Отже, Павло Дмитрович був непересічною людиною у науковому житті, його здобуткам може позаздрити будь-який сучасний науковець. Він був широко освіченою людиною, цікавився багатьма галузями наук, пов'язаними із годівлею тварин, а також літературою і філософією. П. Пшеничний своєю працею намагався вдосконалити зоотехнічну науку і виховати достойне покоління дослідників. Його життєвий шлях – був яскравим прикладом самовідданого служіння своєму народові, взірцем вірності професійним обов'язкам, а наукові досягнення не втратили своєї актуальності і потребують подальшого вивчення та систематизації.

Список використаних джерел

1. Пилипенко О. О. Аграрні навчальні заклади України / [Упоряд.: О. О. Пилипенко, І. І. Румик] / О. О. Пилипенко. – К.: НВ ТОВ "Відродження", 2004. – 195 с.
2. Колектив кафедри годівлі сільськогосподарських тварин і технології кормів ім. М. Д. Пшеничного. До 100-річчя від дня народження Академіка Павла Дмитровича Пшеничного // Аграрна наука і освіта. – 2004. – Том 5.– № 1–2. – С. 158–160.
3. Архів матеріалів – ВП НУБіП України, особова справа Пшеничного П. Д.
4. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 14, од. зб. 554, арк. 2.
5. Відомий вчений і педагог у галузі зоотехнії Павло Дмитрович Пшеничний (до 100-річчя від дня народження) / [уклад.: І. І. Ібатулін, В. Д. Столюк, І. М. Березюк та ін.]. – К.: НАУ, 2003. – 200 с.
6. Архівні матеріали кафедри годівлі тварин та технології кормів ім. П. Д. Пшеничного.
7. Березюк М. Пшеничний Павло Дмитрович (1903–1985) / М. Березюк // Вчені у галузі тваринництва / [наук. ред. Г. О. Богданова, В. П. Бурката]. – К.: Аграрна наука. – 1999. – С. 284–287.

Марія Поливач**ОБЩЕСТВЕННАЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПАВЛА ПШЕНИЧНОГО**

В статье показан процесс становления Павла Дмитриевича, как ученого, общественного деятеля и педагога. Отмечено влияние П. Д. Пшеничного на развитие зоотехнической школы и показано его научные достижения во время руководства различными учебными заведениями СССР, в частности кафедрой кормления сельскохозяйственных животных составе в Украинской сельскохозяйственной академии (современный НАУ Украины); отношение к воспитанию подрастающего научного поколения; общие научные достижения академика.

Ключевые слова: П. Д. Пшеничный, НАУ Украина, кормление, зоотехния, кафедра кормления животных и технологии кормов.

Marija Polyvach**PUBLIC AND TEACHING, WHEAT P. PSHENYCHNY**

The article shows the process of becoming Pavel, as a scholar, social activist and educator. PD is marked impact on the development of livestock Pshenychny school and show his scientific achievements under the leadership of various educational institutions of the USSR, including the Department of feeding farm animals with in the Ukrainian Agricultural Academy (now NUBiP Ukraine); attitude to the education of the younger generation of scientific; general scientific achievements of Academician.

Key words: P.D. Pshenychnyy, NULES of Ukraine, feeding, animal science, department of animal feeding and feed technology.

УДК 061.22:63(093)"1918/1919"**Тетяна Грищенко****ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВЧЕНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ ЯК КООРДИНАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ АГРАРНОЇ НАУКИ ТА ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ (1918–1919 РР.)**

Здійснено історичний екскурс у період офіційного становлення головного координаційного центру наукових досліджень аграрної науки та галузевої дослідної справи на початку минулого століття – Сільськогосподарського вченого комітету України. Головна увага зосереджується на аспектах його діяльності упродовж 1918–1919 рр. Набутий на цьому етапі досвід багато у чому залишається актуальним і нині, як у науково-пізнавальному, так і практично-прикладному плані.

Ключові слова: Сільськогосподарський вчений комітет України (СГВКУ), Національна академія аграрних наук України, аграрна наука, сільськогосподарська дослідна справа, В. Вернадський

Фахове галузеве середовище у жовтні 2014 р. відзначило 130-річчя організаційної появи сільськогосподарської дослідної справи. Її відлік ведеться із 1884 р. – від заснування першої вітчизняної постійно діючої казенної дослідної інституції – Полтавського дослідного поля [1]. На початку 20-х рр. минулого століття однією з науково-організаційних установ, що координувала наукові роботи галузевого дослідництва, упродовж 1918–1927 рр. був Сільськогосподарський вчений комітет України (далі – СГВКУ). Слід зауважити, що від початку своєї діяльності він зосередив навколо себе науково-освітню еліту країни. Історичними пошуками єдиного на